

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 105:3

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Ds K. Schilder, Drs C. Tazelaar en Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Drs J. van Andel, 's-Gravenhage; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Boots, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; Dr K. Fernhout, Vriesland; Prof. Dr F. W. Groshuis, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tiel; Dr B. A. Kuipers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr G. R. Kuiper, Haarlem; Dr H. W. Laman, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Loos, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; Dr J. C. de Moor, Utrecht; Dr J. C. Rullmann, Utrecht; Dr W. J. A. Schouten, Kampen; Dr J. Thijss, Meppel; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Dr D. H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielinga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:

Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.
(Tijdelijk adres: Drs C. TAZELAAR, Overtoom 350, Amsterdam.)

Drukkers-uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 86000

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.

Voor 't Buitenland en Ned-Indië f2.— per jaar.
Advertentie: 35 cent per regel.

Tot nadere aankondiging is het adres der Redactie:
Drs C. TAZELAAR, Overtoom 350, Amsterdam.

INHOUD: Onze Psalmberijming I. — Uit de Schrift: Een ver-
waarloosd gebod. (1 Thess. 4:18. — Kerkelijk Leven).
Door Amerika III. Kerkelijke Archieven III (Slot). — Wjs-
begerte. Ondanks gevaren loch noodzakelijk II. — Gees-
telijke Adviezen. — Populair-Wetenschappelijke Schetsen:
Rondom de Bijbelsche treurspelen van Racine II. — Lite-
ratuur en Kunst: Christelijk Beginnel en Moderne Letter-
kunde III. Hans Schmidt „Op zoek naar 't geluk in Argen-
tini en Paraguay". — Uit de Buitenlandse Kerken. —
Perschoon. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

ONZE PSALMBERIJMING.

I.

Dezer dagen werd aangekondigd de verschijning
van een roman van Joh. P. Ruys, onder den titel:
„Brave Zonen hummer Jeugd".

Deze eerste roman van den auteur wordt door
den uitgever aangekondigd met de volgende
woorden:

Met dit werk, waarin een trachten naar sober-
heid en frischeheid gevonden wordt, geeft hij een
stukje jeugdleven in de stad, voornamelijk van die
jeugd, die opgroeit bij min of meer „zwarte" ge-
sprekken — bij verenigingen en wat boeken en
dat... midden in het moderne leven.

Ligt in den titel eenig sarcasme? of — een gun-
stige onderkenning van de Jeugd in de stad,
waarover de Vlaming Eugene de Boek een boekje
schreef? Wij laten het oordeel gaarne aan de
lezers over.

Tot zoover de aankondiging, die inderdaad in
nevelen laat de belangstelling van den candida-
lezer. En aangezien ook ik niet weet, wat de auteur
met die „brave zonen hummer jeugd" wil, is ook
mijn oordeel nog duister. Maar, als ik me niet al
te zeer bedrieg, is de titel ontleend aan Psalm 127
vers 4 (ber.; o zetter, zet vooral „ber." en niet
„berijmd"), welk vers aldus luidt, nog niet over-
gezet zijnde:

Zoo zijn ook tot der vaderen vreugd
De BRAVE zonen hummer jeugd.

Reeds heb ik op een andere plaats aan dit
woord der braafheid de aandacht gewijd en het
vrijmoedig gecritiseerd, omdat het in den bijbel
niergens staat, maar alleen in onzen rijm-bijbel, en
dies als menschelek insluipsel in onzen eeredienst
valt onder 'ons aller kritiek¹⁾. En nu niet alleen
een voorbijgaande opmerking van mij, maar zelfs
een titel van een eerstelings-roman dit „brave"
woord inprikt in de hersenen van het volk, dat
den dominee zou alleen laten staan, als hij in de
preek over de bravelingen sprak, van wie toch
de zangstem kweelt in het berijmd woord, nu
wordt het wel weer eens tijd, om een enkel woordje
te zeggen over onze psalmberijming; over haar
waarde, wil men, haar waardeeloosheid voor onzen
eeredienst.

Nu kan ieder, die wil, beginnen met de opmer-
king, dat de kwestie van „psalmberijming" toch
heusch niet veel om 't lijf heeft. Ik wil allen cri-
tischen zielen helpen en van te voren toegeven,
dat er gewichtiger dingen zijn, dat er wel andere
reformatie noodig is dan deze aan den buitenkant,
en dat we toch zooveel last hebben van de refor-
matoren van den kleinen stijl.

Maar men vergeet niet, dat dergelijke kritiek neer
zou komen op het hoofd van ons aller moeder:
de kerk. Want de ongetwijfeld veel grotere refor-
matorische belangen, als revisie, en uitbouw der
belijdenis, zijn reeds lang ter sprake gebracht, maar
de uitvoering liet zich nog wachten. Doch de kwes-
tie van het lied, het kerk-lied, is een en ander maal
op de synodale tafel gebracht. Die heeft dus de
aandacht der kerken: ziehier een „reformatorisch"
pogen, dat in den boezem der kerk zelf gekoesterd
wordt. Is dit pogen een jeugdverschijnsel der kerk,

wie oordeelt dan den broeder, die gehoorzaam is
aan den gedichtengang der kerk? Hij is van de
zich verjongende kerk ook zoo iets als een der
„brave zonen harer jeugd". Want de dichter prijst
de zonen braaf, die met de pijlen schieten, waarmee
vader, in dit geval, moeder, ook plaagt te schieten.
Trouwens, de kerken hebben niet het recht, grappes
te maken over de pers, die slechts pruts-dingen
zet op het reformatorisch verlanglijstje. Het ligt
aan de kerkelijke machten, die daar zijn, zelf, andere
punten al of niet op het agendum te plaatsen. Maar
wie zijn moeder liefheeft, zal moeders denkwereld
en werkprogramma niet mogen voorbijgaan. En als
moeder hem dan zegt, dat hij pruts, dan heeft
moeder niet den zoon, maar zichzelf veroordeeld.

* * *

De opmerking is gemaakt in de dagen van het
debat over het vrije kerklied, dat wij, alser wij
onzen zangtempel gingen uitbouwen, wel eens
in het reeds bestaande gedeelte van ons muzi-
kale gebouw de retsen mochten vernemen. Mits deze
redeneering niet gebruikt wordt, om bestaand ver-
langen naar noodzakelijken uitbouw te onderdruk-
ken (want met dit argument is vrijwel elke uitbouw
te verhinderen), kan men de logica van wie zoo
spreken, erkennen.

En ook daarom is het goed, terwijl wij zoeken
naar iets nieuws voor ons kerkgezag, te trachten
naar verbetering van het bestaande.

Volkomen terecht is dan ook ter generale synode
van Leeuwarden (1920) in het door Dr J. C. de
Moor ingediende rapport door de over de zangen-
kwestie adviseerende commissie ingelascht de vol-
gende opmerking:

„Zelfs rees de vraag bij Uwe commissie, of het
niet gewenscht ware, indien ook de Psalmberijming
eens zorgvuldig werd overzien, omdat daar heel
wat in voorkomt, dat den toets der critiek niet kan
doorstaan, te. om dogmatische redenen, 2e. omdat
de berijming hier en daar gelachten indraagt, die
in den oorspronkelijken tekst niet voorkomen, 3e.
om aesthetische redenen. Aangezien echter zulk
een voorstel ons niet ter overweging is toever-
trouwd, onthouden wij ons zorgvuldig van een ad-
vies of voorstel in dezen. Mocht het evenwel uit
uwe vergadering opkomen, dan behoort het ons
niet om advies te worden gezonden, aangezien wij
bij voorbaat verklaren, dat het onze hartelijke in-
stemming zou hebben."

Intusschen is gebleken, dat de generale synode
van Leeuwarden geen wensch heeft uitgesproken
in de richting van een nieuwe psalmberijming.
een begeerte, die trouwens ook niet uit den boezem
der kerken opgeklimmen was, om nit het geprangde
gemoed langs den weg der kerkelijke longen uitweg
te vinden door den mond der kerk, zijnde de
generale synode. Dat intusschen de kerk „als orga-
nisme" geacht kan worden nog niet geheel deze
gedachte ontgroeid te zijn, kan men, na deze stil-
zwijgendheid van de kerk „als instituut" veilig
volhouden. Immers, in het rapportenboek, dat daan-
na is aangeboden aan de Generale Synode van
Utrecht (1923), merken deputaten weer op, dat
zij onder de brieven van kerkeraden en particulieren
ook zulke aantreffen, waarin werd aangedrongen
op een gedeeltelijke of geheel nieuwe Psalmberij-
ming (bl. 172). De deputaten voornemens konden
op deze verlangens natuurlijk niet nader ingaan,
aangezien zij gebonden waren aan het mandaat
der Leeuwarder Synode. Maar bij bekendmaking
van het agendum der Utrechtsche Synode bleek,
dat de idee niet alleen officieus, doch ook officieel
zich aandienende: de kerkeraad van Zwijndrecht
wenschte wijziging, hier en daar, van de psalmbe-
rijming; de classis Appingedam vroeg herziening.
Wie nu tracht gewaar te worden, hoe het met deze
wensen omtrent de psalmberijming verlopen is,
vindt in art. 157 der Utrechtsche acta daarvan
geen woord, al wordt in het opschrift van dat
artikel de psalmberijming met name genoemd. Maar
de rapporteurs (het rapport is geteekend K. Dijk,
T. Ferwerda, V. Hepp) bespreken de zaak wel
degeijk. Zij merken op:

„Bekend is, dat ook aan onzen psalmbundel nog
wel hier en daar gekrenken kleven, die als grootere
of kleinere vlekken het geheel ontsieren. Men versta
dus wel: uwe Commissie denkt er niet aan, ons
oude psalmboek voor te stellen als een verzameling
van liederen, wier berijming hoog noodig verbete-
ring zou eischen. Als geheel voldoet het buiten-
gewoon; pogingen, indertijd van moderne zijde ge-
daan, om het beter en schooner te zeggen, dan
in onzen bundel geschiedt, zijn alles behalve ge-
slaagd. Zoo als het is, heeft ons gereformeerde
volk — en terecht! — zijn psalmboek hartelijk
lief. Doch daarom te meer hindert het, dat hier
en daar uitdrukkingen voorkomen, die ietwat aan
wanklanken doen denken. Wij behoeven U slechts
te herinneren aan den befaamden regel uit
Psalm 1:4: „met vasten gang het pad der deugd
betreden", aan het begin van Psalm 25: „k He!-
mijn ziel, o God der goden", aan den „vromen
Jozef, rijk in deugd" uit Psalm 105, aan het gebruik
van namen als Opperwezen en Alzegenaar. Zoo
ware er ongetwijfeld nog meer te noemen."

Hienovereenkomstig stelden de rapporteurs voor,
dat de Synode van Utrecht deputaten zou benoe-
men met de opdracht, o.m. om hun aandacht te
wijden aan verschillende minder juiste of hinder-
lijke bewoordingen en uitdrukkingen in den be-
staanden psalmbundel. Maar de synode heeft juist
dit voorstel niet overgenomen en dus
de zaak van de psalmberijming niet aan de orde
willen stellen.

* * *

Nu is deze houding der synode, voor wie wil,
wel te begrijpen. Er is al werk genoeg op het
leijte van den winkel genoteerd en voorloopig zijn
de handen vol. Bovendien is het waar, dat ons
volk zijn psalmberijming liefheeft. Maar het is ook
waar, dat deze liefde zeer platonisch is, omdat
ons gereformeerde volk zijn psalmberijming een-
voudig niet kent. Herhaaldelijk is er op gewezen,
dat wij, dominees, lang met alles „laten" zingen.
En, gezien den deplorabelen staat der muzikale
ontwikkeling onder ons, is dat ook vrijwel on-
doenlijk. Er zijn er, die begonnen zijn, alle be-
staande psalmen voor het zingen aan te wenden,
maar die voor de verschrikkingen van den zang
der vaak door haar verknoeijng ondraaglijk gewor-
den melodien zijn geweken, en ook zich zijn gaan
beperken tot het bekende kringetje der meest be-
kende psalmen. Voeg daarbij den factor der ge-
wenning en veel meer, en we behoeven over deze
zaak geen woord meer te zeggen.

Het zal evenwel daarom des te meer niet on-
dienstig zijn, terwille van den ernst, die ons voegt
tegenover een gedeelte der Schrift, dat ons het
meest over de lippen en uit de pen vloeit, na
te gaan, of de vlekken, die onze psalmberijming
aankleven, nu werkelijk slechts „hier en daar"
zitten, dan wel, of zij min of meer over het heele
lichaam van den bundel te herkennen vallen bij
ietwat nauwkeuriger beschouwing.

* * *

En dan wil ik beginnen met de opmerking, dat
onze tegenwoordige psalmberijming, als ze thans
werd aangeboden, niet veel kans van invoering
onder ons zou krijgen. Eerder mag verwacht wor-
den, dat zij, zonder zelfs nader bestudeerd te zijn,
zou worden gebannen uit den kring onzer ernstige
belangstelling.

Want ongeveer alle vitia originis, die we tegen-
woordig constateeren bij allerlei dingen, die ons
tegen de borst stuiten, kleven aan onzen psalm-
bundel. Allereerst de invoering: het schrikkelijke
stempel van den staat zit erop. Zijn we vergeten,
hoe horribel een „staatscreatuur" is? Hoe de oude-
ren onder ons voor dat woord gerild hebben? Maar
waarom laten dan juist die ouderen over hun kant
gaan, dat Prof. Biesterveld het staatscreatuurlijke
der psalmberijming heeft erkend, toen hij het oor-
deel van Barger onderschreef, volgens wien zij „op
volstrekt kerkelijk-onwettige wijze ingevoerd en
bovendien voor een goed deel van Remonstrant-
schen oorsprong is"? (Ons Kerkboek, 52).

Maar, zal men zeggen, dat is het ergste niet.
We danken ook goede dingen, die Napoleon ons

¹⁾ „Kerktafel en Leven", Uitg. Mij. Holland, 1923, bl. 14, 15.

toch maar tegen onzen zin opdrong, aan den loop der historie; schaden ze ons beginsel niet, dan accepteren we ze. Volkomen juist. Maar waren de menschen, die ons den bundel gaven, zoo bij uitstek geschikt, om dit werk te doen? Wie een weinig den loop der dingen weet, zal erkennen, dat de menschen, die ons wekelijks nog doen zingen, voor die groote eerezaak wel allerminst aangewezen waren. Ik zal niet herhalen, wat ik reeds schreef²⁾, maar voor het gemak van enkele lezers even dit repeteeren: onze berijming komt van drie kanten. Gedeeltelijk werd ze geschenken door het genootschap „Laus Deo, Salus Populo“. Doopsgezinden en Remonstranten waren er in de meerderheid. Hendrik Ghijsen bracht voorts zijn aandeel aan. Hij was zilversmid, en getrouwd aan zijn beroep kwam hij met een prachtig in-leg-stuk voor den dag: uit 17 andere berijmingen verkoor hij zich met gepaste vrijmoedigheid zijn bijdrage; en dit hors-d'oeuvre werd niet versmaad. Voorts werkte nog mee Johannes Eusebius Voet, geneesheer³⁾.

De plechtige invoering van den bundel van Vader Staat, de autoriteit van politieke commissarissen en de steun van den Prins-Stadhouder, die van Datheen's psalmen genoeg had, hebben toch niet kunnen verhinderen, dat de invoering van den bundel bij de vaderen groot rumoer verwekte. Er is om gevochten in de kerk. En predikanten als Petrus Brouwer, A. v. d. Berg, W. de Koning, Theod. Avinck, J. W. te Water en anderen lieten zelfs tijdpreken drukken, om het volk te vermanen tot de aanvaarding van den psalmbundel⁴⁾.

Zoo is de gebeurtenisgeschiedenis van deze berijming niet bepaald een model voor gereformeerde liturgische werkzaamheid. Natuurlijk is dat, voor wie den historischen gang der dingen eerbiedigt, allerminst een bezwaar tegen het behoud van den bundel, als om andere redenen dit wenschelijk is. Maar in elk tegenovergesteld geval is het ook een bewijs hiervan, dat wij geen „heilig“ verleden vertreden, als wij een der dagen deze psalmberijming voorbijgaan en aan de antiquiteitenkast prijsgeven.

Want, om van andere dingen te zwijgen, als we nog altijd strijden voor de stomme e, dan is het goed, te weten, dat, toen onze tegenwoordige psalmberijming voorbereid werd, er een gebod uitging van de rijn-commandanten, dat de poëten hun inspiratie in zóó verre zouden intoemen, dat ze in elk geval nooit HEERE, maar alleenlijk HEER zouden zeggen en schrijven. Al mij, hieraan danken wij het „ai“ van psalm 25:2. „Heere, maak mij Uwe wegen...“ was verboden; dies beloofde geneesheer Voet, zijn ambt inachtig, den onstuimigen toorn van zijn lastgevers en zeide, zonder stomme e: „Heer, ai maak mij Uwe wegen...“.

Het is niet de tijd meer, om stemming te maken met deze dingen tegen de psalmberijming, die we eenmaal hebben. We denken er trouwens niet aan. Maar het is, helaas, nog wel de tijd, om, met een herinnering aan deze staats-parade tegen de stomme e⁵⁾ en andere kerkelijke en politieke slippers, hen in bedwang te houden, die critiek op onze berijming zouden willen rangschikken onder de rubriek der ergernissen.

K. S.

²⁾ A. w. bl. 15 v.

³⁾ De namen der leden van het genootschap L. D. S. P. in: „Doopsgezinde Bijdragen“, 1865, bl. 81, v., met opgave van den auteur van elk vers afzonderlijk.

⁴⁾ Dr. G. D. J. Schotel, „De Openb. Eeredienst L. d. Ned. Herv. Kerk“, Leiden, 431.

⁵⁾ Vg. een spetel van dr. J. Veltman in de „Utr. Kerkbode“, in verband met een artikel van Dr. Rullmann over „De Vroomheid der Taal“ (Mei-Juni 1922).

⁶⁾ Alleen met betrekking tot den naam HEER hebben de rijn-lieden de stomme e in den ban gedaan, om het volk, dat nu dien bundel niet graag zou missen, te kwelen. Overigens krioelt het van stomme e's, meermalen gemakkelij stopwerk trouwens voor rijnelaars: h.v. terugkeeren naar de hel (9:17) en: op 't eenzaam bedde neergezegen (4:2), of: ik doe mijn bedde zwemmen (6:6). Blijkbaar liep het bij deze stomme-e-decreten niet over het aesthetisch, maar over het dogmatisch element. De heeren waren verlicht, maar ook lichtelijk kinderachtig, zouden we tegenwoordig zeggen.

UIT DE SCHRIFT.

Een verwaarloosd gebod.

Zoo dan, vertroost elkander met deze woorden. 1 Thess. 4:18.

Hoe dikwijls troosten christenen elkander met de woorden, welke de heilige Paulus omtrent den voorrang van hen, die in Jezus ontslapen zijn, in den dag der opstanding, en wat den levend overgeblevenen te beurt zal vallen, schrijft?

Wanneer het ontzielde lichaam van een dierbare naar het kerkhof zal worden gedragen, wordt in het sterfhuis menigmaal dit schriftgedeelte gelezen.

Of ook wordt de bijbel bij het geopende graf op deze bladzijde opengeslagen.

Maar wordt er niet te zeer overheen gelezen? Wordt de bedoeling van deze passage wel immer gevat?

Meestal neemt men er niet meer uit, dan dat we over onze lieve dooden niet ongerust behoeven te zijn, dat hun opstanding in den dag der dagen zeker en gewis is.

En natuurlijk is ook dit een gedachte, die rijken troost bevat.

Och daarom gaathet hier niet.

Hier worden vergeleken de gestorven geloovigen en zij, die bij hun leven de wederkomst van Christus nog zullen aanschouwen.

En dan wordt hieruit de troost geput, dat zij, die uit het graf verrijzen, het meest zullen worden bevoorrecht.

Zij zullen eerst een verheerlijkt lichaam ontvangen.

Daarna zullen pas de levend overgeblevenen in een punt des tijds veranderd worden.

Dan zullen allen den Heere tegemoetvaren in de lucht.

Proeft gij den troost hiervan, mijn ziel?

Ziel, wees eerlijk.

Gij smaakt dien troost doorgaans niet.

Hoe komt dat?

Voorerst, omdat gij de wederkomst uws Heeren u te zeer in verwijderde verte denkt.

Gij rekent er niet op, dat Christus nog bij uw leven op de wolken kan verschijnen.

O, die misvatting wreekt zich zoo in uw geestelijk bestaan.

Gij weet het haast te becijferen, dat de parousie in uw jaren op aarde onmogelijk is.

Gij spreekt niet met den apostel: „wij, die levend overblijven zullen tot de toekomst des Heeren“.

En toch, ook op dit punt is het Woord Gods normatief.

Het geeft ook hier den regel van het christelijk leven aan.

Elk geslacht moet de verwachting koesteren, dat Jezus in zijn tijd zal opstaan tot den laatste strijd.

Gij moogt niet overleggen, mijn ziel: Christus zal in mijn dagen wederkomen.

Maar: Hij kan in mijn dagen wederkomen.

Het kan gebeuren, dat ik tot de levend overgeblevenen behoort.

Hoe heerlijk zal het zijn, als ik Hem zal zien verschijnen met zijn vele duizenden van heilige engelen!

Hoe heerlijk zal het zijn, als mijn lichaam in een punt des tijds sterfen en opstaan zal!

Dat zal een genade zijn, waarnaar duizende voorgelachten gesmacht hebben en het werd hun niet gegund.

Om dien troost te grijpen, staat vervolgens uw egoïsme u in den weg.

Och, wanneer gij u kondt vervreemden in het vooruitzicht van de levend overgeblevenen, mijn ziel, dan zoudt gij u allicht om de voorgelachten niet bekommeren of ge zoudt meenen, dat God hen heeft achtergesteld bij u. En gij zoudt er in berusten. Misschien zelfs er u op verheffen.

Toch zou dat niet overeenkomstig den geest van Christus zijn.

De eerste christenen waren bedroefd, omdat zij dachten, dat de gestorvenen in den Heere door hun opstanding achteruitgezet zouden worden.

Zóó lief hadden zij hen, die hun waren voorgestaan.

O, mijn ziel, wat schiet gij daarin te kort!

Gij zijt bijna onvatbaar voor dien troost geworden. Gij denkt er niet aan anderen er mee te troosten, want ook die zouden het niet begrijpen.

Waar is uw eerste liefde?

HEPP.

KERKELIJK LEVEN.

Door Amerika.

III.

De overtocht.

Wel is een reis naar Amerika iets anders dan naar den Harz, Zwitserland, Hongarije, Italië, maar toch is ze weer niet zulk een bijzonderheid, dat het de moeite zou loonen den overtocht omstandig te beschrijven.

Reisbeschrijvingen van dien aard zijn er bij de vleet.

Ik kan daarheen dus heel gevoelig verwijzen. Het zou monnikenwerk zijn een relaas te geven van wat er elken dag viel op te merken.

Laat ik een paar aantekeningen slechts uitwerken.

Zoals ik in een vorig schrijven reeds zei, reisde ik over Parijs.

Nieuw was dit voor mij niet. Vroeger had ik dien weg al enkele malen afgelegd. Maar het nieuwe kwam voor mij, toen de trein langs verwoeste en weer herbouwde stedekens en dorpen reed.

Sommige woningen dragen daar geheel en al een voorloopig karakter. Zij zijn weinig meer dan groote hokken. Andere kunnen, om het op zijn Hollandsch te zeggen, tot de permanente en semi-permanente woningen worden gerekend. Ja, zoo spreken wij in ons goede Nederland, bij gebrek aan bijvoeglijke naamwoorden met intensieve beteekenis. Daarin zit 't m vooral, naar ik meen, dat wij zoo veel vreemde woorden gebruiken. Maar ik had het over de woningen, waarvan vele ook een vriendelijken indruk maken. Ik geloof, dat die herbouwde plaatsen aan hygiëne gewonnen hebben. Maar haar karakteristiek zijn ze onherroepelijk kwijt. Het knusse en intieme hebben ze verloren. Ze maken de treinreis vervelend, terwijl die plaatsen vroeger u deden droomen van landelijken vrede.

Parijs was de oude nog.

Of liever: ze was nog even jong als toen ik haar vroeger leerde kennen.

Ze schijnt, ondanks haar historische monumenten, niet oud te kunnen worden.

Zelfs de binnenstad is nog niet grijs.

In dat opzicht vormt zij wel een tegenstelling met Londen.

Trouwens, ik zou geen enkele stad kunnen noemen, die zich telkens zoo verjongt als zij.

En een stedemaagd kan geen poudre de riz en dergelijke schoonheidsmiddelen (?) gebruiken gelijk de Pariisennes.

Want de ontsierende hanevoetgroeven en poederdallige huid zou ze niet meer onder pomades kunnen wegwerken.

Ze zou dra verlepte schoonheid, rheumatiekachtige tante worden.

Parijs handhaaft zich als de lichtstad.

Maar dan als de kunstlichtstad.

Geestelijk licht kan zij maar weinig verdragen.

Daar beschermt ze zich tegen.

Doch laat ik nu niet in het schuitje van Da Costa komen, die door Parijs zijn profetenreputatie heeft ingeboel.

Ik had me behoorlijk op de hoogte gesteld van de fooien, welke men in een land met lage valuta als Frankrijk moest geven.

Fooien zijn van die hatelijke gemakkelijke dingen.

Ze leggen een gevoelige toeslag op een reis van eenigszins langen duur en belooft altijd meer dan waarop ge gerekend hadt, wat ze zoo hatelijk maakt, maar ze zorgen levens, dat allerlei gediensstigen voor u vliegen en dat gerief kunt ge op reis maar altijd goed gebruiken.

Als ik mij niet vergis wordt er op het oogenblik in Parijs en andere plaatsen in Frankrijk, waar vele reizenden doortrekken, een heimelijke fooienoorlog gevoerd.

Ik koos — in tweeërlei zin — de toegelijke partij.

Maar men kan bijna niet zoo royaal zijn of porteur en chauffeur geven door zuur gezicht — en zoo dit niet helpt door woorden — te kennen, dat zoo'n beetje toch eigenlijk beneden hun waardigheid is.

Menschenkenners als ze zijn, hebben ze in u al dadelijk den vreemdeling, of wat voor hen hetzelfde is, den rijkard, den hooge-valuta-heer ontdekt.

En daar moeten de oolijkerds ook hun portie van hebben.

Tenzij ze met een Amerikaan te doen krijgen, zoals ik te Cherbourg zag.

De porteur (witkiel of in dit geval beter: blauwkiel) was met zijn fooi voor het dragen van twee kleine koffers over een afstand van ongeveer honderd meters niet tevreden en deed dit den reiziger onomwonden blijken.

Maar de Amerikaan rekende hem voor: zooveel voor dit en zooveel voor dat, „it is all right“ en ging met den rug naar hem toestaan.

Weg was de porteur.

Toch moet ik den porteur tot zijn eer nageven, dat hij, voorzover ik heb kunnen waarnemen, het dames niet moeilijk maakt.

Zoals bekend is, geven dames over het algemeen de kleinste fooien. Maar de porteurs dragen dit met goed humeur. Een Amerikaansche dame, die zich van den domme hield en heelemaal niet aan een fooi dacht, werd even verwonderd, doch niet onbescheiden opgenomen, de blauwkiel liep nog even om haar heen te dreutelen, doch toen de dame stokstijf bleef staan en in ideeën vertuurde, tikte hij aan zijn pet en ging heen.

Ook de porteur is Franschman en dus galant.

Dames helpt hij met de meeste voorkomendheid en hij geeft haar noodige en overbodige inlichtingen.

De fooienhani tracht ook charmeur te zijn.

En dat verzoent u wel wat met den man.

Evenals er van Londen een extra-trein naar Southampton loopt op de booten van de Cunard Line, zoo ook van Parijs naar Cherbourg.

't Was, zoals onze beste Nederlanders het zouden uitdrukken een reuzentrein of ook: een onmogelijk lange trein.

En alles volgestouwd met reizigers naar Amerika. Voor het meerendeel waren het Amerikanen, die een trip naar Europa hadden gemaakt en nu weer naar hunk gingen.

Het waren de voorzichtigen of de gemakzuchtigen, althans voor het meerendeel.

Want de groote trek moest nog komen.

Zoo tegen September verandert de jaarlijksche Amerikaansche vloed in Europa in eb.

Dan zijn de booten volgepropt.

Gaat men echter iets vroeger, dan kan er aan boord wat meer notitie van je genomen worden.

Dat heeft zijn bezwaren, maar ook zijn voordelen.

En het waren werkelijk niet zoozeer jichtige Amerikanen, die op hun gemak gesteld bleken.

Evenwel moet men het gemak niet verwachten van den trein, maar van de boot.

Want de trein bood wel het minimum van gemak.

Geven in beste proef ze ver te r

Daar haas hoeken en

Toch wa

Maar des de maag.

Men had kocht voor

omdat ik e en met de

En nu ge

voór. Eerst om geval ver

slikken. Ik zal d

te ontkem

Maar mi

Want d

Misschie

reis onderr

zich te Pa

Of ande

nemen.

Wij zagi

ventarisatie

nisch syst

het algeme

wezen in

verlevendig

enkel bep

heeft zich

Het is alg

gemeenten

de oude a

zich dikwij

zoo zeer l

Ook daarin

komen. In

vormid Ger

kerkelijken

de archie

en; in 190

deskundige

der plaats

Kwan in

stand, in

Synode een

uit. Volger

deze archi

in drie de

1650—181

tijd. Artike

genoemde

Synode in

hier dec 2

de tweede

worden in

vestigen in

ciën, onde

Of het in

schrift zal

Voorts is

„Het gebr